

Reservation

Valnämndens arbetsutskott 2026-04-13

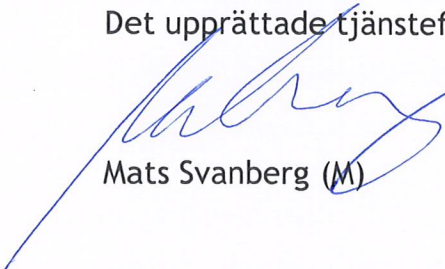
Ärende: 4

Ang: Remiss Justitiedepartementet - Betänkandet 710 miljoner skäl för reformer (SOU: 2026:2)

Vid arbetsutskottets sammanträde dyrkade jag att arbetsutskottet skulle föreslå Valnämnden att avge yttrande i enlighet med det yttrandeförslag som upprättats i tjänsteskrivelsen från Valnämndens kansli.

Då arbetsutskottet istället beslutade om ett reviderat förslag till yttrande reserverar jag mig mot beslutet till förmån för det av förvaltningen upprättade tjänsteförslaget.

Det upprättade tjänsteförslaget bifogas i sin helhet.

Mats Svanberg (M)

Bilaga: Tjänsteförslag till yttrande över remissen

Datum
2026-04-02

Adress

Diarienummer
VN-2026-9

Yttrande

Till
Kommunstyrelsen

Remiss Justitiedepartementet - Betänkandet 710 miljoner skäl för reformer (SOU: 2026:2) STK-2026-380

Valnämnden föreslås besluta att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Valnämnden tillstyrker förslaget att avskaffa partivalsedlar och övergå till enbart kandidatvalsedlar, införandet av skärpta krav för partiets deltagande med kandidatvalsedlar, samt geografisk begränsning av kandidater. Nämnden ser detta som ett steg i rätt riktning, men påpekar att de grundläggande problemen med tillgänglighet och hantering kvarstår med delbetänkandets förslag på förändringarna av dagens valsedelsystem.

Valnämnden motsätter sig däremot tydligt att valadministrationen ska ansvara för distributionen av samtliga valsedlar, eftersom detta kraftigt ökar den valadministrativa arbetsbördan med risk för fel som kan påverka förtroendet för allmänna val.

I första hand bör införandet av en gemensam valsedel prioriteras, eftersom detta kan förenkla hanteringen, öka tillgängligheten och skapa ett mer robust valsystem. Om detta inte är möjligt, utgör det aktuella förslaget om avskaffade partivalsedlar ett begränsat, men ändå positivt, steg framåt.

Yttrande

Bakgrund

Delbetänkandet innehåller en utvärdering av dagens valsedelsystem, analys av för- och nackdelar med gemensamma och neutrala valsedlar samt förslag till reformer.

Bland annat föreslås att partivalsedlar avskaffas, att krav införs för partier som vill delta med kandidatvalsedlar och att valadministrationen får ansvar för distributionen av samtliga valsedlar. Förslaget innebär ett utökat ansvar för kommunernas valnämnder, som ska säkerställa att samtliga valsedlar för aktuella valkretsar finns tillgängliga i lokalerna. Kommittén uppskattar att 35–50 olika valsedlar kan förekomma i valsedelställen vid valen till riksdagen, region- och kommunfullmäktige.

Kommittén har även haft i uppdrag att utreda om reglerna om valbarhet bör ändras för att förhindra att en person som kandiderar i val till kommun- eller regionfullmäktige i flera kommuner eller regioner blir valbar efter valdagen till följd av ändrad folkbokföring. Valnämnden instämmer i bedömningen och lämnar inga ytterligare synpunkter i denna del.

Valnämndens synpunkter på förslaget om att partivalsedlar avskaffas

Valnämnden delar valsedelskommitténs bedömning att det nuvarande valsedelsystemet är komplext och svåröverskådligt. Den stora mängd valsedlar skapar betydande utmaningar för såväl väljare som röstmottagare, men även för valadministrationen. På vissa röstmottagningsställen kan det förekomma uppemot 100 olika valsedlar i valsedelställen, vilket försvårar överblick och bidrar till både praktiska och tillgänglighetsrelaterade problem.

Ur ett tillgänglighetsperspektiv innebär dagens system särskilda svårigheter för personer med funktionsnedsättning, exempelvis synnedsättning, kognitiva svårigheter eller nedsatt rörlighet. Att orientera sig bland ett stort antal valsedlar och att hantera dessa fysiskt kan vara betungande. Valnämnden instämmer i att avskaffandet av partivalsedlar kan innebära en viss förbättring av tillgängligheten. Nämnden vill dock framhålla att denna förbättring är begränsad och att den inte löser de viktigaste problemen med tillgängligheten.

Även med enbart kandidatvalsedlar kvarstår flera hinder. Valsedlarna är fortsatt små till formatet och innehåller relativt liten text, vilket kan vara svårt att läsa för personer med synnedsättning. För väljare med kognitiva svårigheter kan det dessutom vara utmanande att tolka informationen och förstå hur valet ska genomföras. Den fysiska hanteringen av flera olika valsedlar kvarstår också, vilket påverkar personer med nedsatt finmotorik eller rörlighet.

Delbetänkandet visar även att den stora mängden valsedlar bidrar till oordning och att valsedlar ibland saknas i valsedelställen. Många incidenter i samband med val rör just valsedlar, exempelvis att de flyttas, göms eller tar slut. Ett minskat antal valsedlar kan dämpa dessa problem som dock kvarstår så länge systemet med flera separata valsedlar består.

Mot bakgrund av detta anser valnämnden att det föreslagna systemet, trots vissa förbättringar, inte kan anses fullt ut tillgängligt. För att få en större förbättring behövs ett system som från början är utformat så att det fungerar för alla. I detta sammanhang framstår införandet av en gemensam valsedel som en mer ändamålsenlig lösning.

Valnämnden tillstyrker förslaget att avskaffa partivalsedlar och övergå till ett system med enbart kandidatvalsedlar och ser det som ett steg i rätt riktning, men bedömer att det endast i begränsad utsträckning löser de identifierade problemen. Nämnden ser därför behov av att fortsatt utreda mer omfattande förändringar av valsedelsystemet.

Valnämndens synpunkter på förslaget om distribution av valsedlar

Valnämnden motsätter sig tydligt förslaget att valadministrationen ska ansvara för distributionen av samtliga valsedlar. Skälen till detta är följande.

Hanteringen av valsedlar är mycket tidskrävande och ställer höga krav på planering och noggrannhet, tillgång till logistik- och lagerutrymmen, utbildad personal samt genomförande av kvalitetskontroller. Den mängd valsedlar som valnämnden ansvarar för enligt nuvarande regelverk innebär redan i dag en betydande administrativ och logistisk utmaning. Att det blir färre valsedlar totalt medför inte nödvändigtvis att det kommer vara lättare för valadministrationen att ha kontroll över valsedlarna och upptäcka oordning eller saknad av valsedlar. Om valnämnden i stället ska ansvara för kandidatvalsedlar för samtliga partier kommer antalet valsedlar att hantera i stället öka för den lokala valadministrationen.

Enligt den kommunenkät som 2020 års valutredning lät utföra uppgav 30 procent av de tillfrågade kommunerna att det vore dåligt om valnämnderna skulle få ett lagstadgat ansvar att tillhandahålla samtliga partiets valsedlar, 43 procent uppgav att det beror på. Den huvudsakliga risk man såg var att det skulle innebära en orimlig arbetsbörda. Delbetänkandet tar därför upp att om distributionen av valsedlar ändras bör det alltså göras i kombination med åtgärder för att minska antalet valsedlar. Valnämnden kan konstatera att det aktuella förslaget kommer innebära en betydande ökning av den administrativa och logistiska belastningen för den lokala valmyndigheten.

Att den lokala valmyndigheten ska ansvara för beställning och hantering av samtliga kandidatvalsedlar innebär ett antal nya logistiska svårigheter; valnämnden måste beräkna hur många valsedlar som behövs även för mindre partier och planera hur dessa ska fördelas mellan kommunens valdistrikt. Jämfört med dagens system är detta ett helt nytt ansvar som kan medföra risk för fel, brist eller ojämlig tillgång till valsedlar i olika valdistrikt.

Det är en mycket komplicerad uppgift för den lokala valadministrationen att säkerställa att även de mindre partiernas valsedlar alltid finns i tillräckligt antal och att dessa inte tar slut vid något endaste röstmottagningsställe. Inte minst då antalet valsedlar för de mindre partierna kan förväntas vara mycket färre än för de större partierna. Uppgiften innebär en lagerhållning och hantering av ca 35-50 olika valsedlar i samtliga vallokaler. Valsedelsystemets sårbarhet mot sabotage och oordning i valsedelstall består således även om partivalsedlarna avskaffas. Samtidigt hamnar den lokala valadministrationen i en ännu mer utsatt situation vad gäller anklagelser om försummelse, oegentligheter, manipulation och annan form av valfusk med risk för minskat förtroende hos allmänheten.

Vissa valnämnder har frivilligt åtagit sig att hjälpa partier med distribution av valsedlar till val- och röstningslokaler. I förarbeten till vallagen anges att det kan vara förenat med vissa risker för valnämnden att ta på sig ett större ansvar för distributionen. Kommittén kan konstatera att detta frivilliga åtagande inte är helt okomplicerat, även om det underlättar för partierna. Enligt 2020 års valutredning har kommuner som erbjudit hjälp med distribution av partiernas valsedlar påtalat problem vad gäller distributionen och ansvaret i de fall valsedlar saknas. Det faktum att OSSE i en slutrapport uttryckt att valnämnderna, när de frivilligt åtagit sig att distribuera valsedlar åt partier, inte alltid behandlade alla partier lika, kan tyda på den komplexitet som det innebär för en valadministration att hantera, lagerhålla, distribuera och kontrollera samtliga valsedlar i ett svenskt val.

För valsedlar till kommunfullmäktige kan sorteringen i vissa fall bli mer komplex eftersom Malmö är indelad i flera valkretsar. Möjligheten finns för partier att ställa upp med en kandidatlista per valkrets. Kommittén kan konstatera att för de kommuner som är valkretsindelade kommer sorteringen av valsedlar till kommunfullmäktige att fördyras, samt att de nya reglerna kommer kräva skärpta rutiner för att valsedelsrelaterade incidenter ska kunna minimeras. Valnämnden saknar dock en närmare analys i betänkandet av hur den praktiska hanteringen av valsedlar ska organiseras och hur sortering, lagring och distribution ska kunna genomföras på ett rättssäkert och effektivt sätt i praktiken, särskilt i kommuner med fler valkretsar.

Den begränsade tid som finns för packning försvåras av att valsedlarna måste buntas och sorteras manuellt, vilket ställer stora krav på planering, sortering och packning inför utdelning till val- och röstningslokaler.

I delbetänkandet konstateras att det inte har förekommit några större avvikelser vid genomförande av val i Sverige, och att i de fall fel har konstaterats påverka valutgången har omval anordnats. Grunden för omvalen i dessa fall har varit felaktigheter på grund av misstag. Ett kraftigt utökat ansvar för valadministrationen att distribuera samtliga

valsedlar innebär en ökad risk för att misstag kan ske och därmed också en ökad risk för omval vilket skulle ha en negativ inverkan på det förtroende för valsystemet som är av central betydelse för demokratin.

Valnämnden anser att ansvaret för distributionen inte bör läggas på valadministrationen i sin helhet. För att säkerställa ett robust, effektivt och rättssäkert valgenomförande bör alternativa lösningar övervägas, exempelvis fortsatt delat ansvar eller andra modeller som inte innebär en oproportionerlig belastning på den lokala valadministrationen.

Valnämndens synpunkter på förslaget om att införa krav för att partier ska få delta med kandidatvalsedlar i val

Valnämnden tillstyrker förslaget att införa krav för att partier ska få delta med kandidatvalsedlar i val samt att en kandidat endast ska kunna ställa upp i val till fullmäktige i en region och en kommun.

Nämnden är positiv till att skärpta krav införs eftersom detta är en nödvändig förutsättning för att den övergripande reformen ska fungera. Den geografiska begränsningen för kandidater bedöms bidra till ett mer överskådligt valsedelssystem och förhindrar att samma kandidat blir valbar i flera olika valkretsar. Nämnden ser även positivt på att kraven bidrar till att den totala mängden valsedlar minskar, men vill understryka att ansvaret för lokal hantering och de logistiska utmaningarna kvarstår även om förslaget om att valadministrationen tar ett större ansvar för distributionen genomförs.

Gemensam valsedel

Valnämnden ser positivt på införandet av en gemensam valsedel eller liknande lösning, och bedömer att detta i första hand bör införas vid kommande val. En gemensam valsedel kan bidra till att minska antalet valsedlar, förenkla hanteringen för valadministrationen och göra systemet mer överskådligt och tillgängligt för väljare.

Valnämnden anser att en gemensam valsedel i första hand bör införas till valet 2029, eftersom det på sikt kan vara en mer ändamålsenlig lösning på de problem med mängd, överskådlighet och hanterbarhet som beskrivs i delbetänkandet. Om det inte är möjligt att införa en gemensam valsedel, ser nämnden det aktuella förslaget om att avskaffa partivalsedlar som ett steg i rätt riktning.

Ordförande

Amani Loubani (S)